

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

ויחי תשע"ו

פרשת שבוע

הפעם על גיור בנו או בתו של יהודי

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

בשבועות האחרונים (בפרשות **וישב**, **מקץ**, **ויגש**) עסקנו בבעיית הגיור של אזרחי ישראל, בעיקר במי שאינם זקוקים לגיור אלא לעזרה בהוכחת יהדותם. בשבועות הקרובים נעסוק באזרחי ישראל, צאצאים ביולוגים לאב יהודי שאינם אינה יהודיה. קבוצה זו אכן זקוקה להליך גיור על פי ההלכה, כדי להתקבל לעם ישראל מכל הבחינות, ולהיחשב יהודים. ננסה להסביר מה, לעני"ד, עלינו לעשות ביחס לקבוצה זו. רבים מהעולים מברית המועצות לשעבר שייכים לקבוצה זו. רובם ככולם נחשבו כיהודים בברית המועצות, שהרי על פי החוק שם, הזהות הדתית והלאומית נקבעת על פי האב ולא על פי האם. התוצאה הייתה סבל רב מאנטישמיות, אפליה ודיכוי. לתדהמתם, כאשר הגיעו ארצה גילו עולים אלה שאף על פי שהם נחשבים אזרחי ישראל לכל דבר ועניין, הם לא נחשבים כיהודים על פי ההלכה, ולכן על פי החוק במדינת ישראל אין להם דרך להינשא כדת וכדין. רבים מחברי קבוצה זו הכריזו בעלייתם ארצה ובהשתלבותם, מכל הבחינות, בחברה הישראלית, כולל שירות צבאי, "עמך עמיי". דא עקא, כדי להיחשב יהודים על פי ההלכה ועל פי חוק, הם צריכים לעבור הליך גיור, שיכלול גם את ההצהרה "אלקיך אלקי" באמצעות קבלת מצוות. ננסה לבחון: מהו ההבדל בינם לבין מי שאינם יהודים גם מצד האב? חז"ל לימדונו שבנו של הישראלי מן הנכרית איננו נחשב כבנו. וז"ל הסוגיא במסכת קידושין: "נכרית מנלן? אמר קרא: לא תתחתן בם. אשכנא דלא תפסי בה קידושי, ולדה כמותה מנלן? א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי, דאמר קרא: כי יסיר את בנך מאחרי, בנך הבא מישראלית קרוי בנך, ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה" (דף סח ע"ב). כך נפסק להלכה ללא כל חולק. רבי משה איסרליש, הרמ"א ראש לפוסקי אשכנז, חידש לנו בהגהותיו על הטור (סימן קנו) ב"דרכי משה" את החידוש הבא בשמו של ה"אור זרוע", שהיה גדול פוסקי אשכנז בתחילת תקופת הראשונים, ומצודתו הייתה פרוסה על פני כל אירופה. "אור זרוע ריש יבמות מסתפק אם בנו מן השפחה ומן הנכרית הוא בנו מדרבנן אע"ג דמדאורייתא אינו בנו". נשאלת השאלה מה פירוש בנו מדרבנן? הרי בוודאי לא נוכל להתירו בבת ישראל, לא נוכל לצרפו למנין ולכל דבר שבקדושה וכדו'! אלא שיתכן שיש בדברים אלה מסר שעל ה"אב מדרבנן" החובה לטפל בבן וקודם כל להכניסו תחת כנפי השכינה בהליך גיור הלכתי שהרי הוא מ"זרע ישראל" (טור אבן העזר ב"דרכי משה") ממקור זה וממקורות נוספים (**המעוניינים יוכלו לקבלם על ידי פניה לארץ חמדה**) הגיע הראשון לציון, הרב הראשי הספרדי הראשון של מדינת ישראל, הגאון הרב בן ציון חי עוזיאל, למסקנה הבאה: "הא למדת דבן הבא מן הנכרית נקרא זרעו של ישראל ועובר עליו משום ומזרעך לא תתן להעביר למולך, הלכך אם בא לגיור מצוה עלינו להזדקק לגרותו כדי לכפר עון האב מאחרי הגרות ולבל ידח ממנו נדח. ואין לחוש שמא יגרר אחרי אמו דאדרבא אם דוחים אותו ועוקרים אותו ממקור חייו וזרעו שהוא אביו ודאי שיטמע בין הגויים ויכפור באלהי ישראל, וישנא תכלית שנאה את היהדות ותורתה ובהתגירותו ימלט מכפירה ואביו שגיירו יתאמץ לחנכו בתורה ולהצילו מע"ז ואבזיריהו, ולא חיישינן שימחה בגדלותו אלא אדרבא כיון שנתחנך בתורה והחזיק בגרותו שוב לא ימחה וכדכתבו הריטב"א והרשב"א ז"ל".

אם כך, בוודאי שאין להערים קשיים ולדחות מועמד כזה בשלב ראשון, כמו שנהוג לעשות לגבי גרים שאינם מזרע ישראל. על מדינת ישראל להתעורר ולעשות כל מאמץ לקרב האנשים הנשים והטף, השייכים לקבוצה זו, לפני שיהיה מאוחר, כדי למנוע התבוללות וכדי למנוע סבל מיותר מאזרחיה המוגדרים כבר "זרע ישראל". זאת כדי שיעברו הליך גיור על פי ההלכה, תוך קבלתם בזרועות פתוחות ובמאור פנים.

לע"נ
מר **שמואל שמש** ז"ל
חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע
י"ז בסיוון תשע"ד

לע"נ
רבי **יעקב בן אברהם ועיישה**
וחנה בת **יעיש ושמחה**
סבג ז"ל

לע"נ
ר' **מאיר בן**
יחזקאל שרגא
ברכפלד ז"ל

לע"נ
מרת **שרה ונגרובסקי** בת ר'
משה זאב ע"ה
נלבי"ע י' בתמוז תשע"ד

לע"נ
הרב **אשר וסרטייל** ז"ל
נלבי"ע
ט' בכסלו תשס"ט

משי' ארץ חמדה' אבלה על מותו של חברנו האהוב **הרב ראובן אברמן** זצ"ל, חבר הנהלת 'ארץ חמדה'
איש תורת אמת שגורה בפיו, מחנך דגול ואיש המעלה מכל הבחינות.
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

Eretz Hemdah

2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר

רח' ברוריה ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת הדף היומי

גט שכתבו בו זמן מאוחר

הרב עקיבא כהנא

הגמרא (יז, א) כתבה שתיקנו שצריכים לכתוב זמן בגט, זאת משתי סיבות: א. חשש שהבעל יחפה על אשתו אחרי שהיא זינתה, ויכתוב לה גט 'פיקטיבי' המוכיח שהיא זינתה אחרי הגירושין. ב. הדין הוא שכל עוד הבעל והאישה נשואים, ועד שהוא כותב גט, הבעל מקבל את פירות נכסי האישה. אם הגט יהיה בלי זמן, ישנו חשש שהאישה ולקוחותיה יפסידו פירות שבזמן שבין הכתיבה לנתינה.

במשנה מבואר שגט שזמנו מוקדם, פסול, מטעם זה. אך לא מוזכר מה דין גט מאוחר.

תוספות מוכיחים מגמרא בפרק גט פשוט (בבא בתרא קס, א) שאומרת לגבי גט מקושר שניתן לעשותו פשוט, וזאת למרות שהזמן בגט מקושר שנראה אחרת מגט רגיל, הוא לפי המוסכם שנה אחרי הזמן, כל עוד הגט מקושר כולם יודעים שצריך להפחית שנה בשביל לקבל 'זמן אמת', אך כאשר הופכים את הגט לפשוט, יוצא שהגט הוא מאוחר.

מכאן זה הוכיח תוספות שגט שזמנו מאוחר כשר לגרש, אמנם, הגירושין יחולו רק מהזמן הכתוב בגט, ולכן אין הפסד פירות, וגם אין חשש חיפוי על בת אחותו. **תוספות בהמשך המסכת (פ, א ד"ה כי יתיבתו) מוסיף** שבזמן הכתוב בגט, צריכים להיות הסופר והעדים במיקום שנכתב בגט, זאת על מנת כדי שהגט לא יראה כנכתב בשקר: 'מיחזי כשיקרא'.

רמב"ם (גירושין א, כה) פוסק שגט מאוחר פסול. **וכסף משנה** ביאר שהסיבה שאם נאמר שהגט כשר לגרש מזמן נתינתו, ולמרות שהזמן הכתוב בגט הוא זמן מאוחר, יהיה חשש חיפוי, כיון שאם האישה תזנה, יכתוב לה הבעל גט שזמנו מאוחר מאוד, והאישה תוציא את הגט, ותאמר לבית הדין שמהגט ברור שאין לסמוך על הזמן הכתוב, שהרי הוא נכתב לתאריך מאוחר, ויוצא שהגט כשר אבל בלי תאריך. וכן יש חשש לכך שהאישה תפסיד פירות. **ואת ראיית תוספות הוא דוחה** כי מה שהכשירו בגמרא בבא בתרא גט מקושר שעשאו פשוט זה בשאר שטרות שלפעמים נקראים גם גט.

ראב"ד (על הרמב"ם שם) סובר שגט מאוחר כשר לגרש מאותו יום שהוא ניתן. ומצד שני על מנת שהאישה תשמור על זכויותיה עליה להגיע לבית דין מיד אחרי הגירושין בפועל, ולקבל אישור עם תאריך על זמן הגירושין. מצד שני הבעל ימשיך לאכול פירות מנכסי האישה אוכל עד הזמן הכתוב בגט, כי זה כמו תנאי שיוכל להמשיך לאכול פירות.

והקשו עליו (כסף משנה ועוד) שיוכל לחפות על האישה אם זינתה על ידי גט מאוחר כזה, וכפי שנתבאר לעיל: **מהרי"ק (קכז) מתיר** שהגמרא מבארת שגם כתב בו שבוע (באיזו סידרה של שבע שנות שמיטה מתוך היובל נמצאים) הגט כשר, מכיוון שבגט כתוב זמן כשר, וכשיעבור השבוע תהיה משמעות לזמן, וכמו כן כאן כיון שכשיגיע הזמן מועיל הגט, לכן הוי כמו כתב שבוע.

ראייה שהביא הראב"ד לשיטתו היא ממה שהתוספתא (חולין פרק א) מונה את כל השטרות שפסולים במאוחר ומוקדם ולא כתוב שגט מוקדם ומאוחר פסול, ומזה משמע שגט מאוחר כשר. **אמנם ניתן לומר** שבתוספתא עסקו רק בשטרות וגיטי ממונות, ולא עסקו כלל על גט אשה.

אמנם בית שמואל (קכז, טו) הקשה על תירוצו המהרי"ק שאין זה דומה לדברי הגמרא, משום שבגמרא כשכותב שבוע (שבע שנים) נכתב זמן נכון, אך רחב מהצריך על מנת שיהיה יעיל, אבל במקרה של גט מאוחר, כיון שכותב זמן שקרי, הגט צריך להיות פסול. **ב"ש אומר** שאין כאן חשש חיפוי כיון שתצטרך להביא ראייה מתי בא הגט לידה, ובסופו של דבר כתוב בגט זמן.

רא"ש (ב, ה) התקשה בהבנת הראב"ד, איך יש לבעל זכות לכתוב גט שלא מדעת האישה, ולכתוב אותו בזמן מאוחר, ולהפסיד את פירותיה, ולכן הוא מבאר שראב"ד עסק במקרה שבו האישה הסכימה לאיחור הזמן ולהפסד זכויותיה. **אמנם אבני מילואים (קכז, יא) כתב** שמהראב"ד לא נראה שהבעל כתב את הגט באופן זה בהסכמת האישה. **ולכן ביאר** שכמו שלבעל יש זכות להטיל תנאי בגירושין, שאם האישה תסכים לו היא תתגרש, ואם לא - לא תתגרש, כך גם לבעל יש זכות לכתוב בגט זמן מאוחר שזה בעצם תנאי שכל הזכויות הממוניות של אכילת פירות נכסיה ימשיכו עד לזמן האמור בגט, ואם האישה אינה מסכימה היא יכולה לא להתגרש בגט הזה.

סיכום: ישנם ג' שיטות ראשונים בנושא גט שכתבו בו זמן מאוחר:

א. שיטת תוספות שכשר לגרש בו, אך האישה מתגרשת בזמן שכתוב בגט.

ב. שיטת הרמב"ם שהגט פסול.

ג. שיטת הראב"ד - הגט כשר מיד, אך הבעל ימשיך לאכול פירות עד הזמן שכתוב בגט.

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראל' של מכון ארץ חמדה.

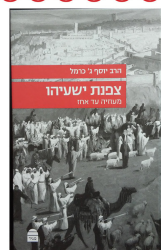

לרכישה

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעזיהו עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיהו, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בבואו לבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ה)

Missouri, USA

מיזורי, ארה"ב

מרחשון תש"ס

גיוור בן מאומץ ע"י נכרית וכהן

שאלה

יהודי כהן חי עם גיורת "קונסרבטיבית" – בלתי מוכרת. בזמן האחרון החלו לחזור בתשובה והם שומרי מצוות אבל לא יהיו מוכנים להפרד בגלל כהונתו. האשה יודעת שגיוור אורטודקסי לא ישפר מצבה. עכשיו הם רוצים לאמץ ילד לא יהודי ולגייר אותו. האם ניתן להענות לבקשתם?

תשובה

אמנם היה מי שטען, שבמקרה זה עדיף לגייר את האשה¹, אבל רבו החולקים עליו שסוברים, שאין לגיירה, וכן נקטינן למעשה².

אם כבר אימצו ילד, נראה שבנסיבות שתוארו, דהיינו שהם כבר מנהלים בית על פי ההלכה³, אפשר לגייר אותו⁴. ומעיקר הדין לכאורה גם אין מניעה מלאפשר להם לכתחילה לאמץ ילד על דעת כן שאחר כך יגיירוהו⁵. עם זאת יש להדגיש שההלכה רואה "נישואין" כאלה בין כהן לבין אשה כמתואר כאיסור חמור⁶, ותובעת שיפרדו, ועל כן יש לשקול היטב, לפני שמחליטים בעניינים אלה, אילו צעדים עלולים לחזק את הקשר שביניהם, צעדים שבלעדיהם יש סיכוי שיתגרשו. כמובן מדובר כאן במצב מאוד עדין, ורק רב המכיר את המצב מקרוב יכול לשפוט, מה עדיף⁷ למעשה⁸.

¹ שו"ת מלמד להועיל (ח"ג אהע"ז סי' ח'). הוא טוען שהאיסור לבעול נכרית הוא חמור מאיסור גיורת לכהן. אמנם גם הוא מודה שלאחר שתגייר אין לקדש אותם בקידושין הלכתיים.

² שו"ת אחיעזר (ח"ג סי' כ"ח), שו"ת פסקי עוזיאל בשאלות הזמן (סי' ס"ג אות ב'), שו"ת אגרות משה (כרך ד' אהע"ז סי' ח"ב סי' ד'), וכן כרך ו' יו"ד ח"ג סי' ק"ז, ושו"ת יביע אומר (ח"ב אהע"ז סי' ג'). האחיעזר טוען דהגירות באמת מרבה באיסורים שעליהם עוברים, והאגרות משה טוען שגירות כזאת - שבה האשה אינה מקבלת על עצמה את איסור הגירות לכהן - לא חלה אפילו בדיעבד. ועיין שם ביביע אומר שמביא עוד טעמים שאין לגייר אותה.

³ ושעל כן אין חשש שמתנהגים כך רק לפנים וכוונתם היא לחזור לחיים חילוניים לאחר שבית הדין יגייר את הקטן.
⁴ גיור קטן מבוסס על דין "זכין לאדם שלא בפניו" (כתובות יא ע"ב) ועל כן מגיירים קטן רק אם הגיור יחשב לו זכות. דנו האחרונים אם גיורו של קטן שאינו עתיד לשמור מצוות נחשב כזכות או כחובה. בשו"ת בית יצחק (לגרי"י שמעלקיש, יו"ד ח"ב סי' ק אות יא) סובר דכן יש להגדיר גיור כזה כזכות, וכן היא נטיית "אגרות משה" (כרך ב' יו"ד ח"א סי' קנח). ועיין עוד בשו"ת אחיעזר סי' כח. אמנם גם "בית יצחק" סבור (אהע"ז סי' כט אות יא) שבהכאי גוונא אין לגייר לכתחילה. ובשו"ת "דעת כהן" (סי' קמז ד"ה אבל, ובסו"ס קמ"ח ד"ה והאמת) כותב שיהיה חסרון של קבלת מצוות, מרכיב המעכב בתהליך גירות. ועוד עיין שם (בשו"ת דעת כהן, סי' קמ"ז ד"ה וחנן) סיבות אחרות שלא לגייר ילד כשידוע שלאחר הגירות לא ישמור מצוות.

מכל מקום, בנדון דידן שיש להניח שהבן כן ישמור מצוות לאחר גיורו, רואים בתשובות הנ"ל שכן אפשר לגיירו. ודלא כמשמעות השו"ת שרידי אש (ח"ב סו"ס צו ד"ה ועכשיו).

⁵ אמנם, אם מגיירים יש להקפיד להודיע לילד שהוא גר (ושיוכל למחות ביהדותו) לפני שמגיע לגיל בר (או בת) מצוה, ע"י שו"ת אגרות משה (כרך ב' יו"ד ח"א סי' קסב).

⁶ שו"ע אהע"ז סי' טז סעיפים א-ב.

⁷ ועו"ע שם בסוף תשובת האגרות משה (יו"ד ח"א סי' קס"ב) שכותב "ואם לעצתי תשמעו אין צריך להכניס זרע נכרים כי אין בזה שום צורך ותכלית ורק כשבא מעצמו להתגייר לשם שמיים צריך לקבלו", ויש לציין שהוא דיבר אפילו במקרה שבו שני ההורים הם יהודים. כמובן גם לגבי זה רק רב מקומי יכול לשפוט עד כמה יש בנידון שלו "צורך ותכלית".

⁸ הערת הגר"נ גולדברג: לענ"ד נראה שאם רואים ויש אומדנא שיחנכו את הילד לשמירת תורה ומצוות אף שהם עוברים איסור תורה לתיאבון מ"מ אם מבינים שיתגדל הנער לשמירת המצוות א"כ יש לדון שהגירות זכות הוא לו ושפיר ניתן לגיירו ואף שאם היה בנם של האשה לא היו מגיירים את הבן בלי האם מ"מ כאן שהבן רק מאומץ א"כ אין לחוש לאמו רק לדעת שיתחנך באופן שאין ספק שניחה ליה להתגייר. אכן בכל אופן כשיגיע לבגרות מצוה בלי האבא ויטבול בפי שלושה בלא גר אבל כל זה לא יביא לידי חשש שילמדו אחרית מזה לאמץ ילד או לגייר בן בלי האבא וימצאו דרך להסביר את הדברים כדי שלא יבואו לידי תקלה לאחרים.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

יצא לאור! שו"ת במראה הבזק, חלק שמיני.

תשובות לשאלות מרבני הגולה. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכי דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".

חברי הועדה המייעצת:

הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן